

Nekünk itt kell élni, itt kell maradni, még ha százszor ki is akarnak nyírni.”

Ferenczes István könyvei azért meghökkentőek, mert igaz történeteken alapulnak. Minden egyes szavuk a valóságból, megtörtént eseményekből táplálkozik. Az olvasó küzd a fikció csábító kísértésével, de újra és újra szembesülnie kell azzal, hogy a XX. század kegyetlen valóságát tartja a kezében. Az élet írja a legkegyetlenebb, de a legsodálatosabb forgatókönyveket is. Ez utóbbi bizonyítéka, hogy még ilyen kö-

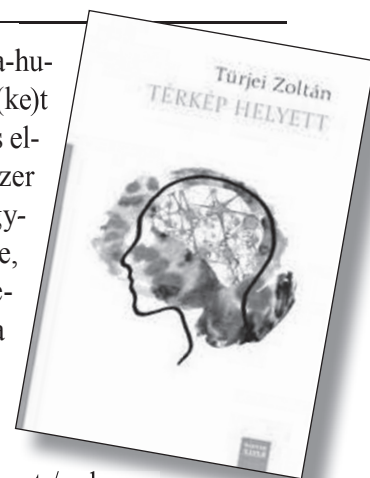
rülmények között, ennyi veszteséget elszenvedve is megmaradhatunk embernek, bízhatunk és reménykedhetünk egy jobb jövőben. Így tett Kovács Anna, Iamandi Ádám, Bíró Albin, Árva Kató Margit, Jánó Ilona is, de ennek az életfelfogásnak köszönhetően maradt meg a magyar nyelvű oktatás, a mise vagy a kulturális program a romániai magyarok településeken a XX. században. És ennek a mentalitásnak köszönhetően van ma is magyar szó minden határon túli magyar vidéken.

Barna Péter

Türjei Zoltán: Magyar Napló Kiadó,
Térkép helyett 2014.

Az 1976-os születésű költő, Türjei Zoltán (ezen) második verseskötete és az első (*Az Óceán kifeszített tükrében*) úgyszólván – egész egyszerűen nem tudok előhúzni jobb, érvényesebb közhelyet – „ég és föld”. S itt nem feltétlenül a két kötetet elválasztó hat esztendőre gondolok. Meggyőződésem, hogy valójában ezzel a második verseskötetével kezdődik Türjei költői pályája. Bár mintha a szerző nem szeretné ezt előre tudni (ezt az igényét egy igen szellemes haikujában ekképp fogalmazta meg): „Azt jósold kérlek, / hogy jövőm sosem fogom / előre látni” (*Delphoi varázslat*). Hagyjuk hát meg a költőnek, hadd legyen meg az ő akarata, és ne kíváncsiskodjunk jövőjét illetően. Nem jó *dolog* hamar megöregedni, tudja ezt Türjei is. És tud még (sok) egyebet is. Például ezt: „Hallomásból tudom csak, hogy a / hallomásból tudott dolgok / megbízhatatlanok” (*Szóbeszéd*). Tegyük hozzá, tanult filozófus (is), akit a – művészi jellegű – kötéltánc(ok)ban sem lehet holmi bizonyosságokkal megingatni. Mintha egyfajta (a látogat ellenére komoly) alternatívát kínálna fel, ebben a játékos-mély versszakaszában: „... rágyújtok egy pipára... // hogy mindenre füst boruljon” (*Rágyújtók*). A szerző mestere a paradoxonoknak. Mintha hangsebességgel zúgnának el felettünk (bennünk) a verssorok, és csak pár másodpercre rá *kapcsolunk*, csodálkozunk rá, hogy (bár „nem hallottuk meg”) míg tovaszállt a vers, a „hangrobbanás” révén, a látzólagos egyértelműség több értelemre válik szét

bennünk, és hogy a csalóka-humoros sor milyen mélysége(ke)t hordoz. Agyafűrt, ám mégis elbűvölő komponálási módszer az övé. Schumann megjegyzése jut hirtelen eszembe, ahogy Chopin műveit jellemezte találóan: „Rózsákba rejtett ágyúk.” Nos, Türjei verseire *fordítva* ez így hangozna: „Banalításokba rejtett mélység”. „Ez az üzenet / a benne lévő szavak / súlyától fontos” (*Levél Newtonnak*). A *felismerés* itt is kitör belőlünk, és nem állhatjuk meg, hogy legalább egy mosoly fel ne íveljen arcunkon. Valóságos *szatori* ez! De azért ível itt más is: „a gerincemen kérdések ívelnek a csúcs felé / a völgyekben higgadt kijelentések”; „elvéve egy-egy lemaradt / vessző / pont / erre gondoltam” (*Poétikus arc III.*). És itt jegyzem meg, e vers kapcsán, hogy nem feltétlenül „elvéve” fordulnak elő az efajta „elmaradások”, hanem a kötetnek majdhogynem a felére érvényes a központozás elhagyása. Többnyire azonban a sorok egymásba-átjárhatósága, többdimenziójúsága miatt eme hiányosság éppen hogy evidenciaként hat ránk, és inkább kell gondolnunk a tudatos (meg)szerkesztés produktumára, mint pusztán nyelvi hányavetiségre. Mint például egy másik versében is: „a konyhában leejtem tegnapi álmom / felmosás után még ragad / rám valami belőle” (*Egyre kevesebb*). És, hogy az alkotás, az írás mennyire nem problémamentes, sőt, mi több, *veszélyes* aktus, arra a költő így figyelmeztet(i magát): „Mindig csak megkezdett szavakat fess a falra!”; „Siess! // Már hallom a kutyákat!” (*Poétikus arc I.*); vagy így:

„Távol tartom magamtól a madarakat. / Hegyes csőrükkel kikaparják az 'a' betűimet”; „... bal kezemet önkéntelenül/ a szöveg fölé tartom” (*Poétikus arc II.*). Tűrjei dicséretes könnyedséggel bánik a *súlyokkal*. Már érett a hangja, már költői az ereje. Ő képes, és mer is szerelmes verseket írni. Méghozzá ilyeneket: „figyelem hogy verődik vissza arcodon / éppen kilépő versorom” (*Gondolatjel*); vagy: „reggeli imám elakad / fésületlen hajadban” (*Hajadban száraz ágak*); hogy nekünk is elakad – nem, nem a figyelmünk – a szavunk. Költészetében a filozófia és a teológia nemhogy megfér egymás mellett, hanem teljes egyetértésben *működnek*, mint két jó barát, mondhatni, egymással véd- és dacsövetségben. Hívó ember – valóban. Ha nem is *kétség*telenül. Nézzünk rá egy érdekes példát: „... a negatív teológiát lefitymálva / dobtad a levegőbe a tönkölybúzából / és vajból készült tésztát”; „a sok filozófia megárt még a házi / lekvárnak is” (*Emánuel*). Mintha folyton mérlegelne, de tán nem azért, hogy a dolgokat (súlyuk szerint) megmérje, melyik nyom többet a latban, amelyik kevesebbet (nem latolgat hát), hanem, hogy magában egyensúlyba hozza őket, s így vele magát is. A lélek mozgása, tudjuk, folyamatos, meg nem álló, és az úgynevezett nyugalmi állapot is a nyugtalanságok egyensúlya csupán. A szélsőségeket, melyeket ilyen vagy olyan mértékben, de mindannyian hordozunk, ő – úgy tűnik – uralja (magában). Ezek alapján gondolom (gyanítom), hogy Tűrjei a kiegyensúlyozott(abb), egészséges(ebb) alkatú költők közé tartozik. Ennek – látszólag – ellentmond a kötet végén lévő, *Függelék* címszó alatt futó, majdhogynem egybefüggő *tudatfolyam* óriáskígyó-verse. Már csak amiatt is, mert – bár az imént tudatfolyamot írtam, tudatosan – itt valósággal elszabadul, szinte megbokrosodik a költő tudattalanja. József Attila *Szabad ötletek jegyzéke* című írása ötlik eszembe elsőként, ám, hozzáteszem, kevésbé a csapongása(i), mint inkább az összetorlódott, te-

mérdek ötlet-vízió kapcsán. Ízelítőül álljon itt egy-egy részlet: „csukjatos vissza / minden ajtót mellkast”; írja, majd kicsivel odébb: „nem engedem hogy kioperáljanak saját magamból”. Elgondolkodtató (amellett *vicces* is), ahogy más helyütt ezt írja: „mondtam is nekik múltkor, hogy 'gondolkodom tehát vagytok’”. Lám, egyetlen betű betoldásával megszélesül és *elcsavarodik* a híres Descartes-i kijelentés. De azért ne ítéljük elsősre: nem pusztán (szó) játék ez. Tűrjei sokarcúsága, magasfokú álcázási technikája megtéveszt(het) ugyan bennünket, ám mégsem érezzük *becsapottnak* magunkat. Az ő mosolya és a mi nevetésünk valódi. Egy láncreakció részesei lehetünk. Ő továbbgondolta Descartes-ot, mi továbbgondoljuk Tűrjeit, és így tovább... a végtelenségig. Van, hogy gondolkodásának tárgya ő maga. Önnön létezésének megkérdőjelezésekor ez a furmányos csavarú válasz merül fel, mondhatni adja magát: „még a létezésemben is kételkedem / bár annak valószínűsége exponenciálisan nő / ami egyenesen arányos az én létezésemmel”. A három ciklusba rendezett kötetet Szentmártoni János kiváló érzékkel szerkesztette meg, kidomborítva Tűrjei lírájának minden *izomzatát*. Meg kell jegyezni: Tűrjei gyúrt is rá rendesen, azóta, hogy az első verseskötetét *elkövette*. Ígéret-mivoltát a (még mindig) fiatal szerző immáron túlírta. Egy pálya elindult, ahogy szokták mondani: „rögös útján”, és a *Térkép helyett* már semmilyen módon nem lehet meg nem történné tenni. E verseskötet ezt mondja nekünk: itt vagyok; és ezt sugallja (minden blaszfémiai él nélkül): egy vagyok közületek. „Stílszerűen”, a költő szavaival zárom le írásomat, mégpedig magából a címadó verséből idézve, melyet a felelősség tudatával írt, és amely önmagáért beszél, ugyanakkor mindannyiunkért: „... az egymásba ugráló / kráterek kirajzolódó / mintáiból / egyszer csak összeáll a térkép” (*Térkép helyett*).

Jahoda Sándor

Látogasson el a Magyar Napló webáruházába,
ahol kedvezményes áron vásárolhatja meg kiadványainkat:

Vers • Próza • Dráma • A Magyar Irodalom Zsebkönyvtára • Nyitott Műhely albumsorozat • Mesekönyvek
Németh László irodalomtörténete • Ismeretterjesztő könyvek • Műfordítások • Művészeti albumok
Szociográfia • Irodalomtörténet, tanulmány, esszé • Antológiák ► www.magyarnaplo.hu